

RAPPORT 2015:1

Arbetsmiljö i daglig verksamhet

- Brukarnas perspektiv

Carolina Klockmo & Rolf Dalin

KOMMUNFÖRBUNDET VÄSTERNORRLAND

Kommunförbundet; FoU Västernorrland

Järnvägsgatan 2

871 45 Härnösand

Tfn: 0611-55 54 00

E-post: info@kfvn.se

Författare: Carolina Klockmo, Rolf Dalin

Tryckår: 2015

ISSN: 1653-2414

ISBN: 978-91-85613-87-8

FÖRORD

För tredje gången har länets kommuner genomfört en gemensam brukarundersökning bland personer som har beviljats Daglig verksamhet enligt Lagen (1993:387) om vård, stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). De som deltar i undersökningen har beviljats plats inom gruppverksamhet eller en plats ute på den reguljära arbetsmarknaden, s.k. samhällsplats. I denna rapport redovisas resultaten från Härnösands kommun, Kramfors kommun, Sollefteå kommun, Timrå kommun, Ånge kommun och Örnsköldsviks kommun. Sundsvalls kommun har valt att inte delta i en länsgemensam sammanställning av resultatet av undersökningen.

Det är viktigt att emellanåt genomföra brukarundersökningar av olika slag för att kunna identifiera vilka delar som upplevs vara bra, men även identifiera delar som upplevs mindre bra. Det blir betydelsefullt för att kunna utveckla sin verksamhet.

Det har funnits en länsarbetsgrupp där kommunernas representanter varit ansvariga för undersökningen i sina respektive kommuner. Dessa har varit;

Monica Bylund	Härnösands kommun
Lorryanne Ahnfeldt	Kramfors kommun
Ewa Sundström	Sollefteå kommun
Ingela Eriksson	Timrå kommun
Harriet Hultin	Ånge kommun
UllaLi Lindsjö (pension sommaren 2014)	Örnsköldsviks kommun
Pierre Reintz	Örnsköldsviks kommun

SAMMANFATTNING

Inom svensk handikappolitik är en viktig grundval att skapa jämlika levnadsvillkor bland medborgarna oavsett funktionsnedsättningar eller inte. Detta innebär att alla samhällsmedborgare ska ha samma rättigheter och skyldigheter. Ett viktigt led i den handikappreform som regeringen beslutade om 1993 var Lagen (1993:387) om vård stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som trädde i kraft 1 januari 1994. De insatser som ges enligt LSS syftar till att främja delaktighet i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor, där syftet med de insatser som ges är att bidra till personlig utveckling och att främja delaktighet i samhällslivet. Inom LSS finns tio insatser, där en av insatserna är *daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig*. Rätt till denna insats har endast de personer som tillhör personkrets 1 och 2. I Västerorrlands läns kommuner har det genomförts brukarundersökningar i två tidigare omgångar där syftet var att undersöka upplevelse av arbetsklimatet bland deltagarna i de dagliga verksamheterna och bland de som beviljats samhällsplats. Detta är den tredje och en uppföljning av de två tidigare undersökningarna. Undersökningarna har genomförts med hjälp av ett enkätverktyg, Pict-O Stat och i en kommun användes Netigte. Varje kommun genomförde sin egen undersökning där det fanns en ansvarig person som samordnade undersökningen. Frågeformuläret innehöll 17 frågor till de som deltar i gruppverksamhet och 18 frågor till de som har beviljats samhällsplats. Frågorna mäter fem dimensioner; meningsfullhet, arbetsmiljö, trygghet, delaktighet och bemötande. Ambitionen var att genomföra en totalundersökning, men i vissa fall har en del personer inte erbjudits att delta i undersökningen. Deltagarna har fått information och fått lämna sitt samtycke till att delta i undersökningen. Inför undersökningen har varje kommun utsett hjälpare som kan vara deltagaren behjälplig vid ifyllandet av enkäten.

Resultatet visade att deltagarna upplevde verksamheterna som övervägande positivt. Men det finns ändå utvecklingsmöjligheter inom verksamhetsområdet. Resultatet visade att deltagarna hade låg grad av delaktighet vilket är anmärkningsvärt då tyngden i LSS handlar om delaktighet och inflytande, i såväl det egna livet som i samhällslivet. När det gäller arbetsmiljön var det få som skattat att det fanns problem i den. Arbetsmiljön är en viktig faktor för trivsel och även om resultatet var bra, är det noterbart att de problem som rapporterades handlade om ljudnivåer. Därför är detta viktigt att fundera kring och jobba vidare med. Merparten upplevde trygghet i sin dagliga verksamhet.

Det skulle vara intressant att utveckla daglig verksamhet utifrån ett hälsofrämjande perspektiv som används i det traditionella arbetslivet. En känd modell som skulle kunna användas är KASAM modellen. Den ger möjlighet att arbeta med meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
<i>KASAM</i>	2
<i>Syfte</i>	3
Metod och material	4
<i>Frågeformulär</i>	4
<i>Urval</i>	4
<i>Insamling av data</i>	4
Resultat	6
<i>Gruppverksamhet</i>	6
<i>Samhällsplats</i>	12
Avslutande reflektion	17
<i>Reflektion kring samhällsplats</i>	18
<i>Avslutningsvis</i>	18
Referenser	20
Bilaga 1	21
<i>Frågor i undersökningen</i>	21

INLEDNING

Målet i den svenska handikappolitiken är att skapa jämlika levnadsvillkor bland medborgarna oavsett funktionsnedsättningar eller inte. Alla samhällsmedborgare ska ha samma rättigheter och skyldigheter och därmed är det viktigt att undanröja de hinder som finns för att uppnå målet (Regeringen., 2000; Socialstyrelsen, 2008). Den 1 januari 1994 trädde Lagen (1993:387) om vård stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) i kraft, den var en viktig del i den handikappreform som regeringen beslutade om 1993 (Socialstyrelsen, 2013). De insatser som ges enligt LSS syftar till att främja delaktighet i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor. Ett mål är att de personer som har insatser enligt LSS ska ”leva som alla andra” (Erman, 2008).

De som omfattas av LSS är de personer som tillhör någon av personkretsarna, vilka är de;

1. *med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd*
2. *med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom eller*
3. *med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.*

(Socialstyrelsen, 2008)

Inom ramen för LSS finns tio insatser, där en av insatserna är *daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig*. Rätt till denna insats har endast de personer som tillhör personkrets 1 och 2 (SFS, 1993). Syftet med insatsen är att bidra till personlig utveckling och att främja delaktighet i samhällslivet. Det bör även bidra till livskvalitet då insatsen ska ge möjlighet till gemenskap, utveckling och meningsfull tillvaro (Erman, 2008).

Det finns olika former av daglig verksamhet, *traditionell gruppverksamhet* vilket innebär att verksamheten bedrivs i grupp i särskilda lokaler. Det finns även verksamheter som riktar sig till en *specifik målgrupp* som exempelvis yngre personer med Aspergers syndrom eller andra autismliknande tillstånd. En tredje form är *utflyttad verksamhet* vilket innebär att mindre grupper har sin sysselsättning hos andra företag eller annan kommunal verksamhet. Den kan bedrivas i form av café butik etc. En fjärde form är *kooperativ* där det ofta finns en tydlig koppling mot arbetsmarknaden som ofta bygger på att deltagarna är aktiva och driver verksamheten. En femte form är *Individuell placering*, vilket benämns för samhällsplacering. Detta innebär att den enskilde har sin sysselsättning placerad på ett privat företag eller inom någon av kommunens arbetsplatser, där det är arbetskamraterna på arbetsplatsen som fungerar som handledare (Socialstyrelsen, 2011). Denna form av daglig verksamhet ska inte betraktas som en anställningsform utan det är en behovsprövad insats (Erman, 2008).

Socialstyrelsens (2008) kartläggning av dagliga verksamheter i Sverige visade att de aktiviteter som bedrivs inom ramen för daglig verksamhet är exempelvis café, återvinning, legoarbeten, textil, snickeri etc. Socialstyrelsen (2008) poängterar betydelsen av att det finns ett varierat utbud av möjligheter eftersom alla människor är olika och har olika intressen och behov som ska mötas. Detta är en brist då dessa valmöjligheter inte finns i kommunerna och det är svårt att skapa verksamheter som passar varje enskild person (Socialstyrelsen, 2011).

En viktig målsättning med daglig verksamhet bör vara att utveckla möjligheter för den enskilde att komma ut i arbetslivet, på kort eller lång sikt (Erman, 2008). Genom att vara ute i arbetslivet ökar förutsättningarna för delaktighet i samhällslivet och möjliggör inflytande i olika samhällsprocesser. Egen försörjning främjar både hälsa och välbefinnande (Ineland, 2013). Siffror från Socialstyrelsen visar dock att allt fler beviljas daglig verksamhet enligt LSS, under 2013 var det 32 400 personer i Sverige som var beviljad insatsen i jämförelse med 2007 då det var 27 000 personer som hade denna insats beviljad i Sverige. I Västernorrlands län var det 1026 personer som hade denna insats beviljad under 2013. (Socialstyrelsen, 2013).

KASAM

Under senare tid betonas betydelsen av att arbeta med människors hälsa på olika sätt och på olika arenor som vi befinner oss på i livet. Den dagliga verksamheten är en viktig arena för de personer som har fått insatsen beviljad. Under 1990-talet började diskussioner föras om att det var för mycket fokus på sjukdomar och riskfaktorer och mindre fokus på vad som bidrar till hälsa. Aaron Antonovsky var en sociolog och forskare som menade att alla människor kan vara föremål för hälsofrämjande insatser, oavsett om personen är sjuk, funktionshindrad eller helt frisk. Idag är hans salutogena teori och modell för hälsa (Känsla av sammanhang, KASAM) en etablerad teori.

Antonovsky menade att människor hanterar händelser i livet på olika sätt, detta beror på människans sociala och kulturella bakgrund och historia samt ärftlighet. Han kallade detta generella motståndsrresurser (GMR), dessa kan utvecklas och bli starkare genom olika positiva livserfarenheter (Antonovsky, Cederblad, Elfstadius, & Lundh, 1991). I Antonovskys teoretiska modell finns tre områden som har betydelse för KASAM, det är meningsfullhet (det känslomässiga), begriplighet (det kognitiva) och hanterbarhet (det praktiska). För komponenten *meningsfullhet* är det viktigt att den uppgift som ska utföras känns viktig och betydelsefull. Det kommer att avgöra hur stort engagemang den enskilde lägger på det som ska göras. Det är viktigt att det finns ett tydligt mål med den uppgift som ska utföras, då kommer den enskilde att se resultat vilket ger en känsla av belöning. Ytterligare en faktor som har betydelse för meningsfullhet är kamratskap, samarbete och förtroende (Hultberg et al., 2010). Det kan finnas skillnader i upplevelse av meningsfullhet mellan två liknande arbetsplatser, där arbetsklimatet kan upplevas positivt på den ena arbetsplatsen och dåligt på den andra. Förklaringen till detta ligger bl.a. i tydlighet kring mål, positiva sociala relationer och gemenskap (Hanson, 2004). Den andra komponenten *begriplighet* handlar om att se helheten och sin plats i den. Det handlar om på vilket sätt olika personer förstår och tolkar information. Den som har svårt för detta riskerar att få en känsla av utanförskap. Det är därför viktigt att skapa förutsättningar för att skapa förståel-

se för de krav som ställs och hur de ska hanteras (Hanson, 2004; Hultberg et al., 2010). Det som har betydelse för den tredje komponenten, *hanterbarhet* är den enskildes egna resurser och de resurser som finns i omgivningen. Det handlar om vilka kunskaper den enskilde har och om det finns möjlighet att använda den kunskapen (Hultberg et al., 2010). Hanterbarhet hänger samman med begreppet egenmakt eller empowerment där betydelsen av att få möjlighet till kontroll, inflytande och fatta egna beslut i arbetet, men även i övriga livet betonas. Det är viktigt att den enskilde blir en aktiv deltagare i sitt egna liv och inte förhåller sig passivt till andras beslut (Hanson, 2004).

Syfte

Syftet var att undersöka arbetsmiljöklimatet i daglig verksamhet bland de som fått beslut om daglig verksamhet alt. samhällsplats enligt LSS. Detta är en uppföljning av två tidigare undersökningar inom området.

METOD OCH MATERIAL

Denna undersökning är en uppföljning av de brukarundersökningar som genomfördes under år 2010 och 2012 i Kramfors, Sollefteå, Timrå och Örnsköldsviks kommuner. Detta år har även Härnösands kommun genomfört samma undersökning. Alla kommuner, utom Härnösands kommun har använt sig av enkätverktyget Pict-O Stat. I Härnösands kommun användes enkätverktyget Netigate. I båda verktygen är det möjligt att använda pictogrambilder till frågorna. I Pict-O Stat är det även möjligt att använda inspelat tal som presenterar frågorna. Varje kommun genomförde sin egen undersökning där det fanns en ansvarig person som samordnade undersökningen. Dessa personer har träffats vid ett tillfälle för att diskutera denna undersökningens syfte och utformning. De kom överens om att genomföra undersökningen på samma sätt med samma frågor som de föregående undersökningarna 2010 och 2012 (Rönnbäck & FoU Västernorrland, 2013).

Frågeformulär

Frågeformuläret innehöll 17 frågor till de som deltar i gruppverksamhet och 18 frågor till det som har beviljats samhällsplats. Frågorna mäter fem dimensioner; meningsfullhet, arbetsmiljö, trygghet, delaktighet och bemötande. De frågor som mäter meningsfullhet innehöll frågor om arbetets betydelse, dvs. om det uppfattades som roligt och viktigt. Frågor om arbetsmiljön innehöll frågor om såväl den fysiska som den psykiska miljön. Frågorna om trygghet handlade om det stöd och hjälp som fanns i den dagliga verksamheten eller arbetsplatsen. Frågorna om delaktighet berörde planering möjlighet att göra egna val. Frågor om bemötande handlade om möjligheten till feedback och om personen upplevde sig lyssnad på.

Urval

Ambitionen var att genomföra en totalundersökning, men i vissa fall har en del personer inte erbjudits att delta i undersökningen. Skälet för detta har varit att det fanns personer som nyligen börjat i daglig verksamhet samt några som hade omfattande kognitiva funktionsnedsättningar att de inte bedömdes kunna genomföra undersökningen då det inte skulle vara etiskt försvarbart. Det fanns personer som var sjukskrivna eller barnlediga.

Insamling av data

Inför datainsamlingen lämnades information till personal och deltagare om undersökningens syfte och genomförande. I informationen framgår att det är frivilligt att delta i undersökningen och att de kan avböja eller avbryta undersökningen utan att det ger negativa konsekvenser. De personer som deltar i undersökningen har lämnat sitt samtycke till att delta. Inför undersökningen har varje kommun utsett hjälpare som kan vara deltagaren behjälplig vid ifyllandet av enkäten. Eftersom enkäten finns på webben måste den besvaras med hjälp av dator eller läsplatta. Här har hjälparnas roll varit att hjälpa deltagaren att trycka på pekskärmen, förklara frågorna m.m. Deras uppdrag har inte varit att lägga sig i eller att leda deltagaren till att svara på ett visst sätt. Vissa deltagare har klarat av att besvara enkäten på egen hand, medan andra behövt hjälparens stöd. Enkäten har kunnat besvaras i gruppverksamheten, på sin arbetsplats och i det egna hemmet. Hjälparen har befunnit sig på den plats där deltagaren önskat besvara enkäten.

Hjälparnas reflektioner kring undersökningen är att många deltagare känner igen enkäten och har kunskap om hur den fungerar. Även hjälparna har själva blivit mer van vid att genomföra undersökningen. Andra reflektioner som framkommit är att täckningen är dålig att det på vissa platser blev svårt att genomföra enkäten. Det fanns även deltagare som upplevde vissa frågor som ”barnsliga” och ibland tappades frågan bort utifrån att svarsalternativen lästes upp direkt. Det hade varit bättre om svarsalternativen lästes upp genom en knapptryckning. Andra reflektioner var att i undersökningen på samhällsplats lästes inte den skrivna frågan upp, utan rösten läser frågan annorlunda. Detta har upplevts som förvirrande. Ibland är även inspelningen på rösten som läser frågan så pass dålig att det är svårt att höra vad den säger.

Undersökningen är genomförd mellan maj och september 2014.

RESULTAT

Resultatet beskriver antal deltagare som tillfrågades samt svarsfrekvens. Planen från början var att särskilja deltagare som befinner sig i gruppverksamhet och de som befinner sig ute på samhällsplats. Det var endast en kommun som redovisade detta, vilket innebär att svarsfrekvensen redovisas på hela gruppen som har daglig verksamhet.

Kommun	Tillfrågade	Deltagare	Bortfall %
Härnösand	149	104	30 %
Kramfors	74	70	5 %
Sollefteå	68	54	20 %
Timrå	41	23	44 %
Ånge	31	17	45 %
Ö-vik		54	X

Tabell 1 Svarsfrekvens gruppverksamhet och samhällsplats

Kommun	Män	Kvinnor
Härnösand	X	X
Kramfors	45	23
Sollefteå	30	24
Timrå	16	11
Ånge	15	10
Örnsköldsvik	36	25

Tabell 3 Fördelning antal män och kvinnor daglig verksamhet per kommun

Gruppverksamhet

En analys av skillnader mellan könen vad gäller meningsfullhet, arbetsmiljö, trygghet, delaktighet och bemötande har gjorts och analysen visade att det inte fanns några statistiska säkerställda skillnader. Det fanns dock ett utstickande resultat i Timrå kommun för känslan av meningsfullhet och trygghet, där andelen kvinnor upplevde detta i lägre utsträckning (70 %) än män (92 %).

Meningsfullhet

Under de tre åren då brukarundersökningen gjorts i kommunerna, har det varit mellan 72 % och 90 % av deltagarna som upplevt sin dagliga verksamhet som meningsfull.

Härnösand: I 2014 års undersökning var det 82% av deltagarna som kände att sin dagliga verksamhet var meningsfull.

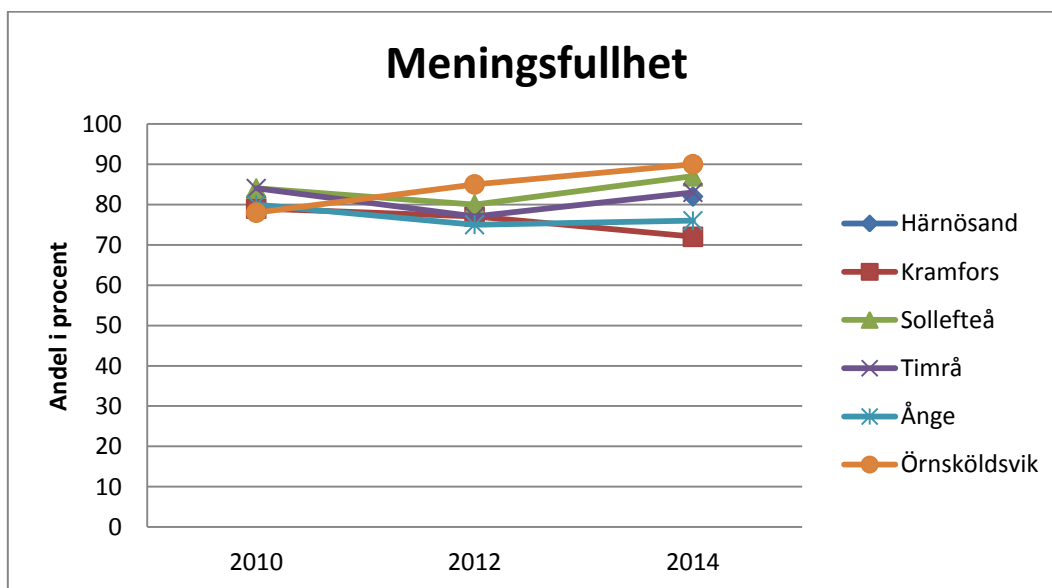
Kramfors: Det har inte skett några större förändringar rörande upplevelsen av meningsfullhet, under 2012 var det 77% som tyckte att den dagliga verksamheten kändes meningsfull och år 2014 var det 72% som tyckte detta.

Sollefteå: Här har andelen som tyckt att den dagliga verksamheten känts meningsfull inte varierat särskilt mycket. I 2014 års undersökning är det 87% som anger detta.

Timrå: Andelen som upplevde den dagliga verksamheten som meningsfull har ökat, från 77% år 2012 till 83% i 2014 års undersökning.

Ånge: Här har det inte skett några förändringar sedan 2012 då 75% tyckte att den dagliga verksamheten var meningsfull, i 2014 års undersökning var det 76% som angav detta.

Örnsköldsvik: Andelen som tycker att den dagliga verksamheten är meningsfull har stadigt ökat under de tre åren och når i 2014 års undersökning det högsta läget på 90%.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många det är i gruppverksamheterna som upplever den som meningsfull? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Arbetsmiljö

Andelen som upplevt problem i arbetsmiljön i den dagliga verksamheten genom de tre undersökningarna har skiftat mellan 5 % och 37 %.

Härnösand: Resultatet visade att 22 % av deltagarna i Härnösands kommun upplevde problem i arbetsmiljön.

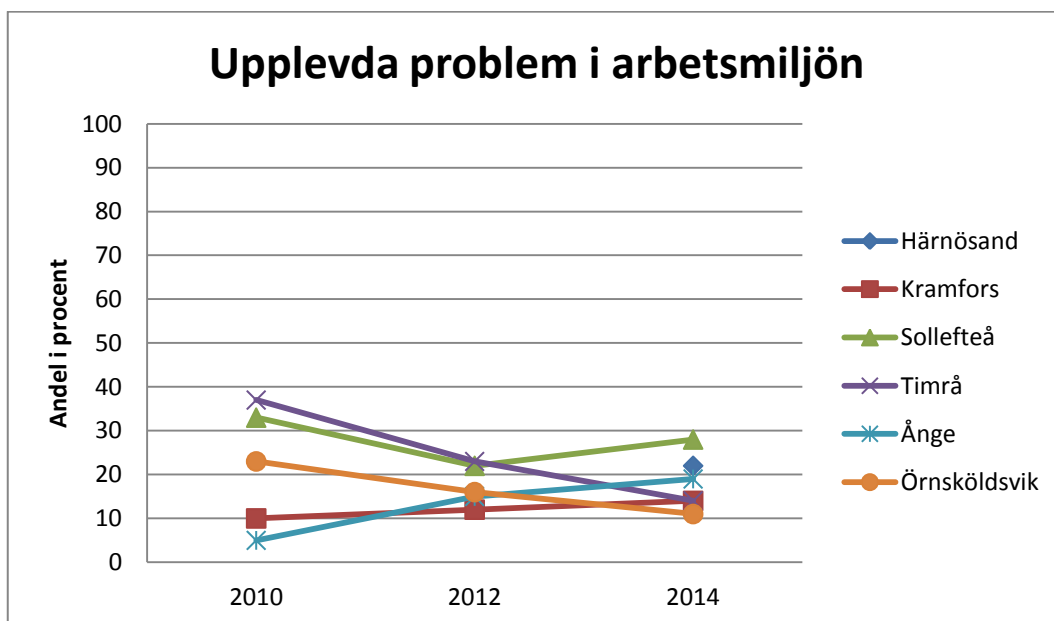
Kramfors: Det har inte skett några större förändringar för 2014 då 14 % av deltagarna upplevde problem i arbetsmiljön.

Sollefteå: Andelen deltagare som upplevde problem har skiftat i de tre undersökningarna, 2012 var det 22 % som angav detta och i årets undersökning var det 28 % som uppgav detta.

Timrå: Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön har stadigt minskat, från 37% 2010 till 14% 2014.

Ånge: Här har det skett en markant ökning från den första mätningen 2010 (5 %) till 15% 2012 och 2014 var det 19 % som angav detta.

Örnsköldsvik: Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön har minskat, från 23% 2010 till 11% 2014.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Finns det behov av att arbeta med arbetsmiljön i gruppverksamheterna? Jobba vidare med?

Trygghet

Under de tre omgångarna som brukarundersökningen genomförts i kommunerna, har mellan 73 % och 90 % av deltagarna upplevt trygghet i sin dagliga verksamhet.

Härnösand: I årets undersökning var det 82 % av deltagarna som kände trygghet i sin dagliga verksamhet.

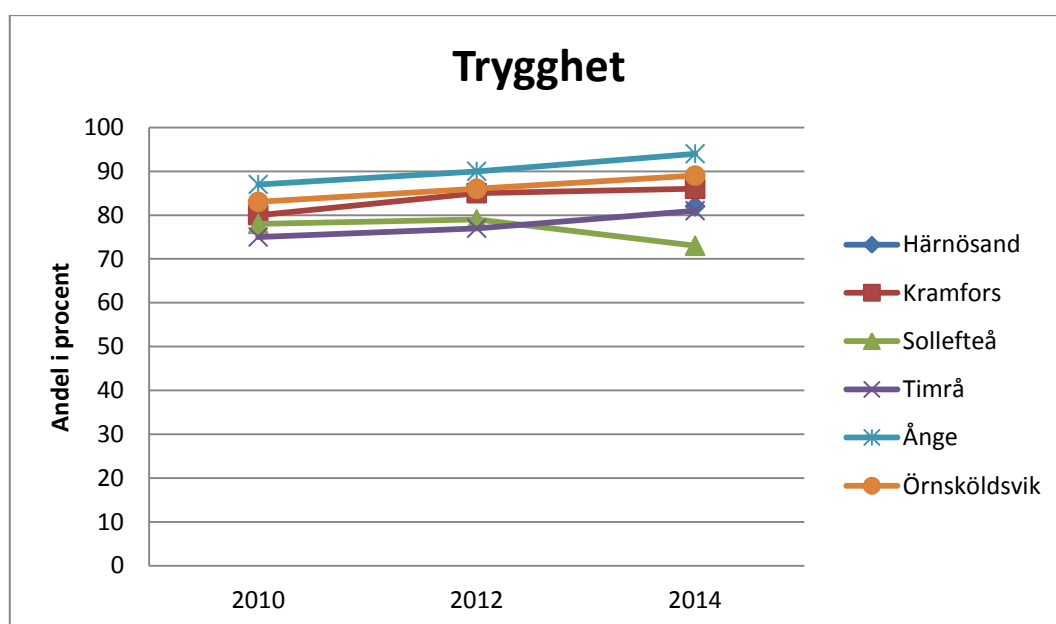
Kramfors: Andelen som svarat positivt på trygghet har ökat genom åren och i 2014 års undersökning var siffran 86 %.

Sollefteå: Här har andelen som svarat positivt kring trygghet sjunkit, från 79 % (2012) till 73 % (2014).

Timrå: Andelen som svarat positivt kring trygghet har stadigt ökat, från 75 % (2010) till 83% i 2014 års undersökning.

Ånge: Här har andelen som svarat positivt kring trygghet ökat kraftigt i jämförelse med 2010 års undersökning. Från 76 % (2010) till 94 % (2014).

Örnsköldsvik: Andelen som svarat positivt kring trygghet har ökat genom åren, från 80 % (2010) till 88 % i 2014 års undersökning.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många det är som är trygga i gruppverksamheterna? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Delaktighet

Andelen som känner sig delaktiga i den dagliga verksamheten genom de tre undersökningarna har skiftat mellan 43 % och 80 %.

Härnösand: Andelen som känner sig delaktiga i 2014 års undersökning är 60 %.

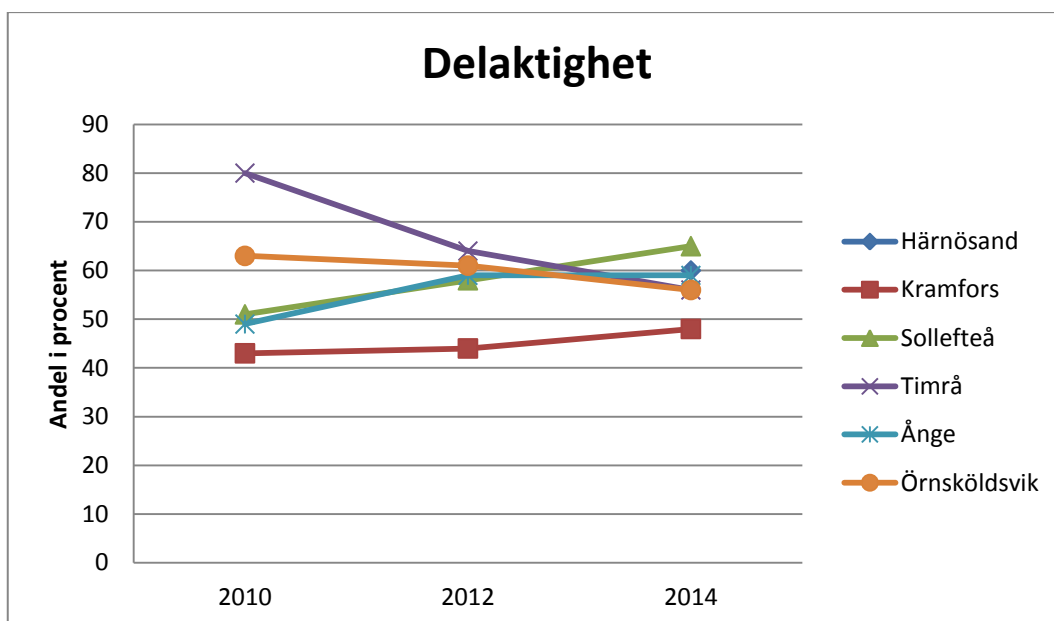
Kramfors: Andelen som svarat att de upplevde delaktighet har ökat sedan den första mätningen 2010 (43 %) till 2014 då siffran är 48 %.

Sollefteå: Här har andelen som svarat att de kände delaktighet stadigt ökat sedan 2010 (51 %) till 65 % i 2014 års undersökning.

Timrå: Andelen som upplevde delaktighet har kraftigt minskat, från 80 % (2010) till 56 % 2014.

Ånge: Här är läget oförändrat sedan föregående undersökning, 59% kände delaktighet.

Örnsköldsvik: Andelen som upplevde delaktighet har minskat sedan de två föregående undersökningarna, 61 % (2012) till 56 % (2014).

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många det är i gruppverksamheterna som upplever delaktighet? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Bemötande

Andelen som svarat positivt kring bemötande har skiftat i de tre undersökningsomgångarna, mellan 75 % och 94 %.

Härnösand: Här var det 77 % av deltagarna som upplevde bemötandet som positivt.

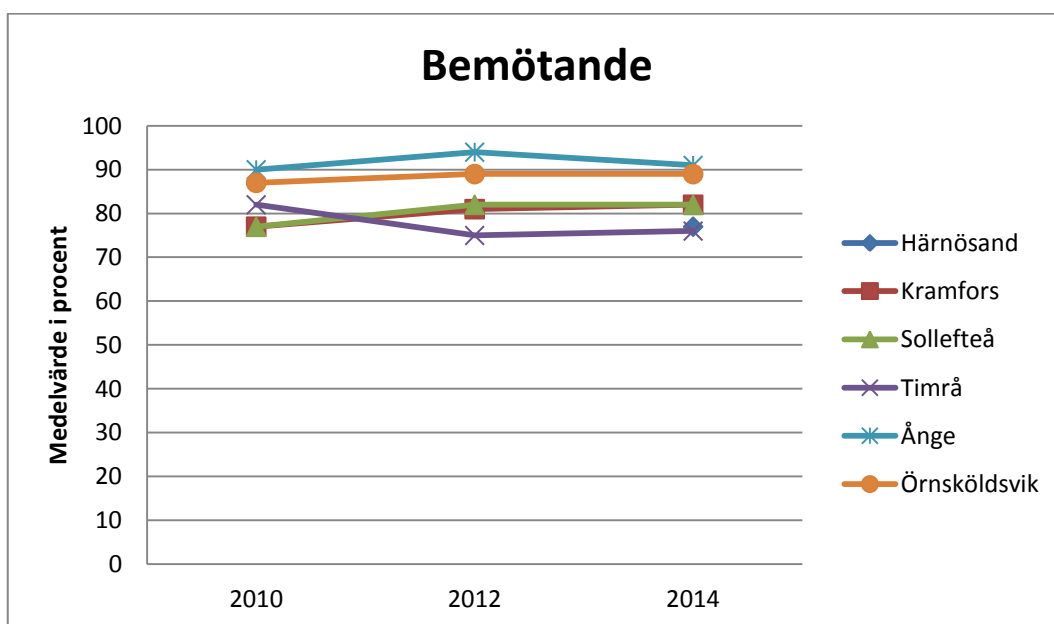
Kramfors: Andelen som svarat positivt kring bemötande har ökat något och i 2014 års undersökning var det 82 % som svarade positivt om bemötande.

Sollefteå: Här har andelen som svarat positivt kring bemötande har ökat och i 2014 års undersökning var det 82 % som var positiva.

Timrå: Andelen som svarat positivt kring bemötande var 76 %, vilket liknar resultatet i den föregående omgången.

Ånge: Här är det en mycket hög andel som svarat positivt kring bemötande och det har varit så i alla undersökningsomgångarna. I denna undersökning var andelen 91 %.

Örnsköldsvik: Här är de inga förändringar sedan 2012 rörande andelen som svarat positivt kring bemötande. Andelen var 89 %, något högre än 2010.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många det är i gruppverksamheterna som är positiva rörande bemötande? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Samhällsplats

Det är förhållandevis få deltagare i vissa kommuner och därför är det inte möjligt att dra generella slutsatser. Resultatet påverkas mycket av enskilda individers upplevelser.

Meningsfullhet

Andelen som svarat positivt kring meningsfullhet har skiftat i de tre undersökningssomgångarna mellan 63 % och 94 %.

Härnösand: I årets undersökning var det 82 % som kände att deras samhällsplats var meningsfull.

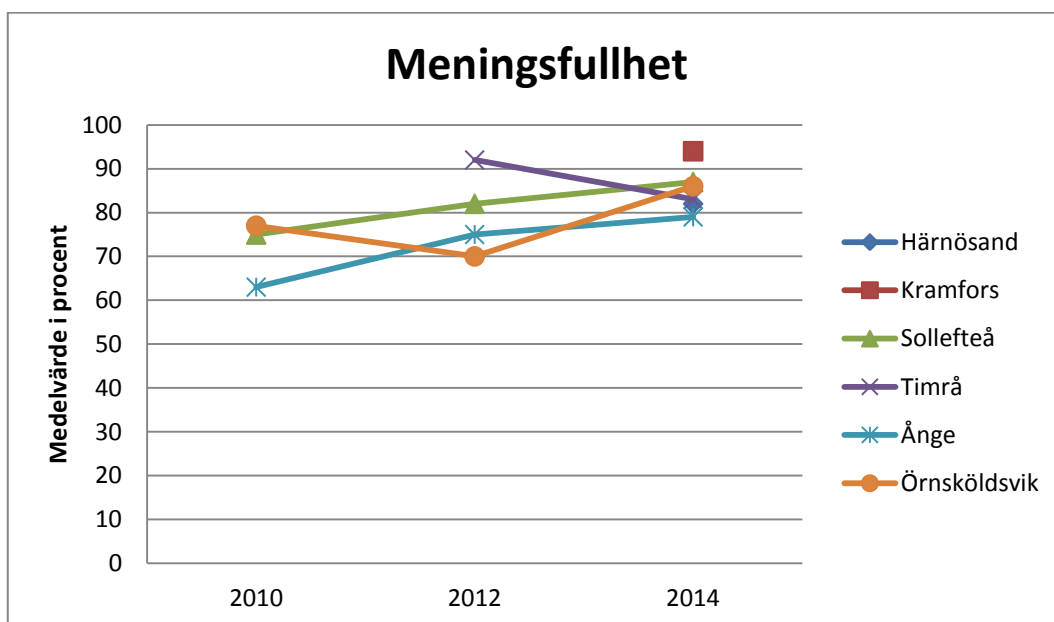
Kramfors: I årets undersökning var det 94 % som kände att deras samhällsplats var meningsfull.

Sollefteå: Resultatet visade att andelen som kände sin samhällsplats som meningsfull hade ökat i de tre undersökningarna från 75 % 2010 och 82 % (2012) till 87 % 2014.

Timrå: Här är det färre personer som kände att samhällsplatsen var meningsfull i jämförelse med föregående undersökning då 92 % angav detta. Denna gång (2014) var det 83 % som tyckte att samhällsplatsen var meningsfull.

Ånge: Andelen som kände sin samhällsplats som meningsfull har stadigt ökat genom åren, från 63 % 2010 till 79 % 2014.

Örnsköldsvik: Här har en större andel svarat att de kände sin samhällsplats som meningsfull 2014 (86 %) i jämförelse med 2012 då 70 % angav detta.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många som känner sin samhällsplats meningsfull? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Arbetsmiljö

Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön på sin samhällsplats är förhållandevis låg och har varit så i de tre undersökningsomgångarna, från 0 % till 19 %. Det är endast i Örnsköldsviks kommun andelen har minskat.

Härnösand: I årets undersökning var det 13 % av deltagarna som upplevde att det fanns problem i arbetsmiljön.

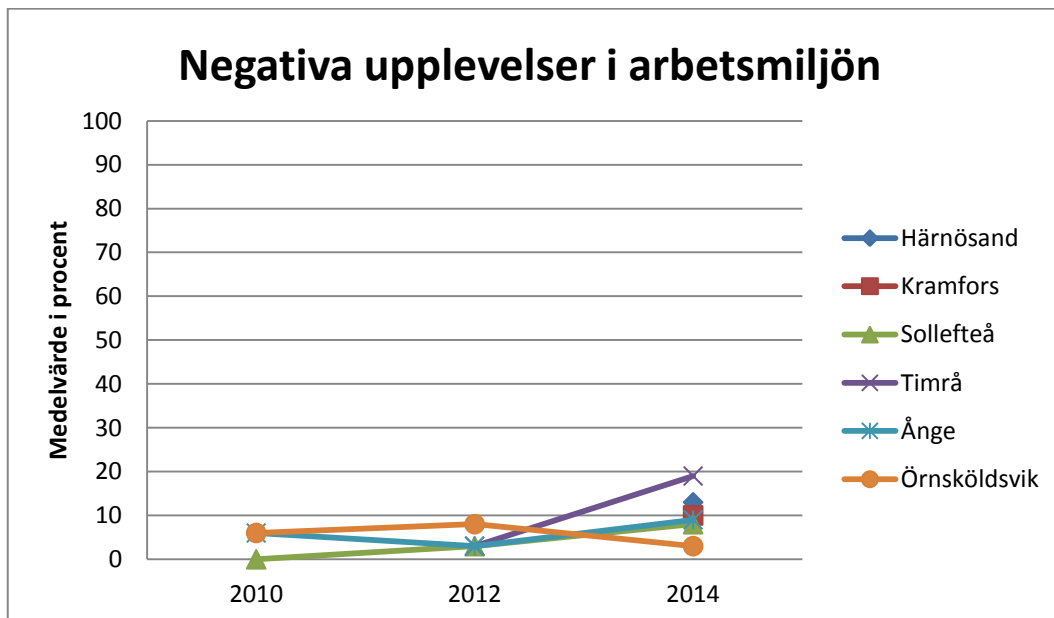
Kramfors: I årets undersökning var det 10 % som upplevde att det fanns problem i arbetsmiljön.

Sollefteå: Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön har ökat sedan den föregående mätning 2012 då 3 % av deltagarna angav detta. I undersökningen 2014 var det 8 % av deltagarna som kände detta.

Timrå: Här har andelen som upplevde problem i arbetsmiljön ökar kraftigt sedan 2012 då 3 % av deltagarna angav detta. I 2014 års undersökning är det 19 % som tyckte detta.

Ånge: Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön har ökat sedan den föregående mätning 2012 då 3 % av deltagarna som tyckte detta. I undersökningen 2014 var det 9 % som angav detta.

Örnsköldsvik: Andelen som upplevde problem i arbetsmiljön har minskat sedan 2012 då 8 % av deltagarna tyckte detta, i jämförelse med 2014 då 3 % angav detta.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med vad deltagarna tycker om arbetsmiljön på sin samhällsplats? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Trygghet

Andelen som svarat att de känner sig trygga på sin samhällsplats är hög och har varit så i alla undersökningsomgångarna. Den lägsta andelen är 86 % och den högsta 100 %.

Härnösand: I årets undersökning var det 86 % av deltagarna som kände trygghet på sin samhällsplats.

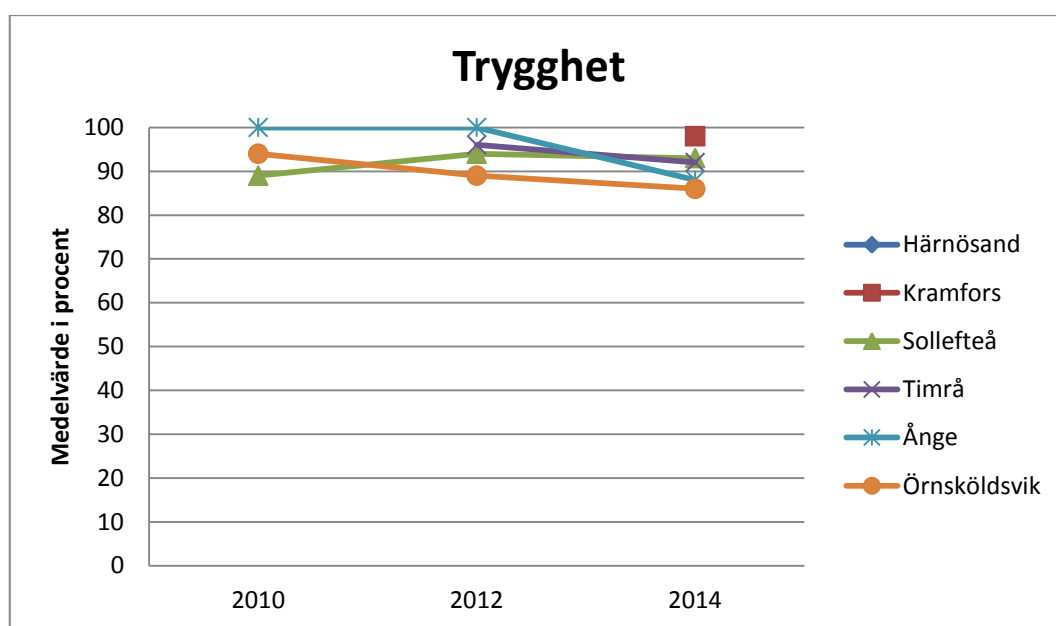
Kramfors: I årets undersökning var det 98 % av deltagarna som upplevde trygghet på sin samhällsplats.

Sollefteå: Resultatet visade att det inte skett några större förändringar av andelen som svarat positivt på frågor kring trygghet, 94 % (2012) och 93 % (2014).

Timrå: Andelen som kände trygghet på sin arbetsplats har minskat sedan 2012 (96 %) i jämförelse med 2014 då 92 % kände trygghet.

Ånge: Andelen som kände trygghet på sin arbetsplats har kraftigt minskat sedan 2012 då 100 %. I 2014 års undersökning var det 88 % som kände detta.

Örnsköldsvik: Här har andelen som kände trygghet på sin arbetsplats stadigt minskat i de tre undersökningsomgångarna 2010 (94 %) till 86 % år 2014.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många som känner trygghet på sin samhällsplats? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Delaktighet

Andelen som känner sig delaktiga på sin samhällsplats genom de tre undersökningarna har skiftat mellan 30 % till 53 %.

Härnösand: I årets undersökning var det 54 % av deltagarna som kände sig delaktiga kring sin samhällsplats.

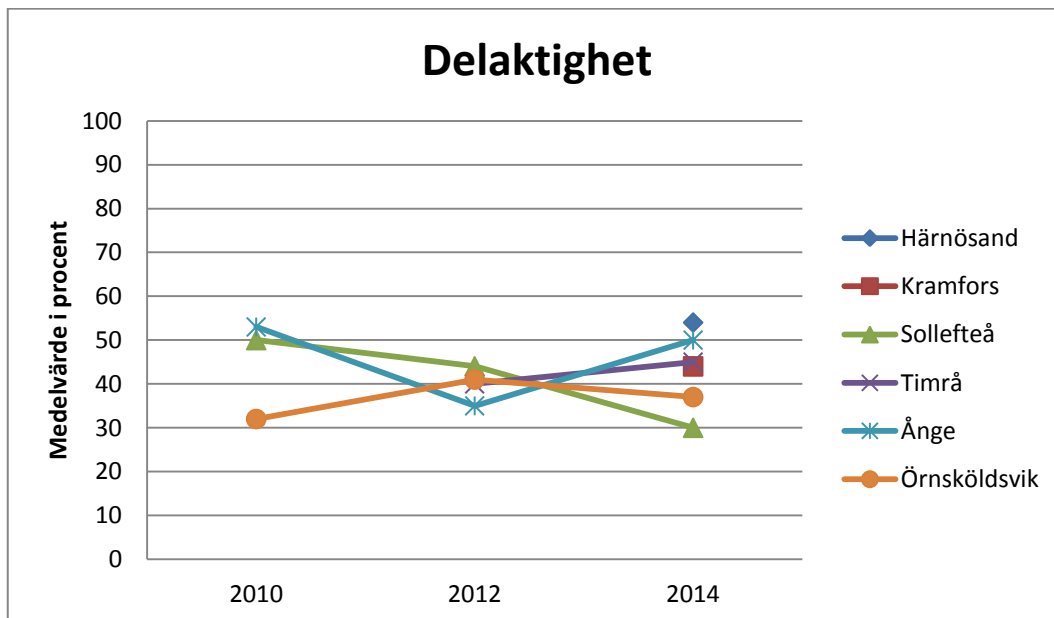
Kramfors: I årets undersökning var det 44 % som kände sig delaktiga kring sin samhällsplats.

Sollefteå: Andelen som upplever sig delaktiga vid sin samhällsplats har minskat kraftigt sedan 2010 då 50 % angav att de kände sig delaktiga. I 2014 års undersökning är det 30 % som angav detta.

Timrå: Här har andelen som svarat att de upplever sig delaktiga kring sin samhällsplats ökat sedan 2012 då 40 % kände sig delaktiga kring sin samhällsplats, i jämförelse med 2014 då 45 % angav detta.

Ånge: Andelen som svarat att de känner sig delaktiga har återhämtat sig från 2012 års djupdykning då 35 % kände sig delaktiga kring sin samhällsplats. I 2014 års undersökning var det 50 % som angav detta.

Örnsköldsvik: Andelen som upplever sig delaktiga vid sin samhällsplats har minskat något, från 41 % 2012 till 37 % 2014.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många deltagare som känner sig delaktig kring sin samhällsplats? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

Bemötande

Andelen som svarat positivt kring bemötande har skiftat i de tre undersökningsomgångarna, mellan 71 % och 95 %.

Härnösand: I årets undersökning var det 71 % som kände sig bra bemötta på sin samhällsplats.

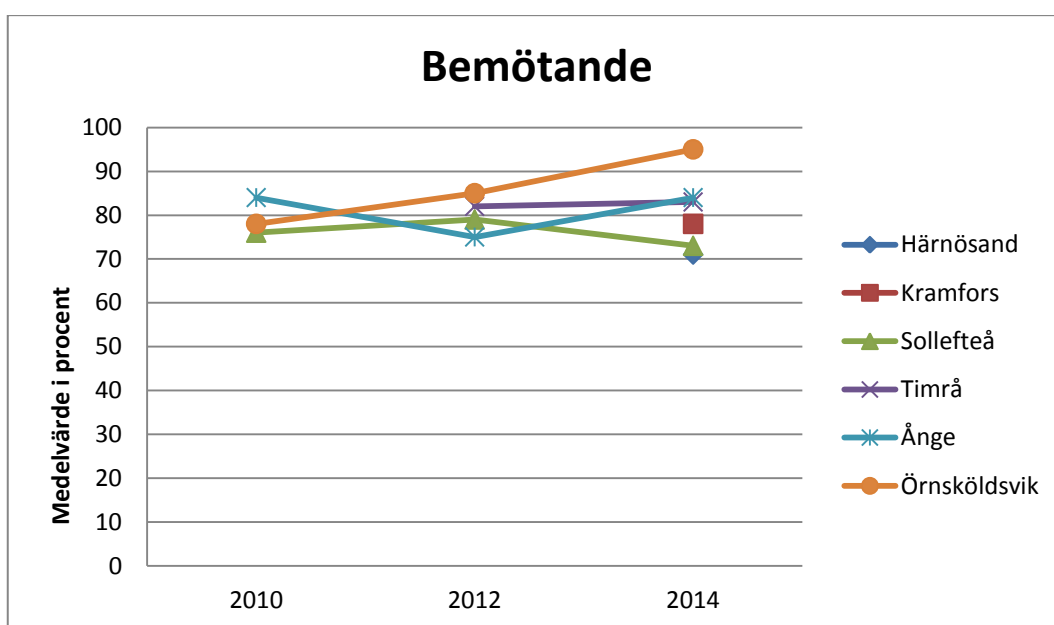
Kramfors: I årets undersökning var det 78 % som kände sig bra bemötta på sin samhällsplats.

Sollefteå: Här är den en mindre förändring där andelen som upplevde bra bemötande på sin samhällsplats minskat från 79 % (2012) till 73 % (2014).

Timrå: Här är det skett en marginell förändring i jämförelse med föregående undersökningsomgång. Andelen som upplevde positivt bemötande på sin samhällsplats var 83 % 2014.

Ånge: Andelen som upplevde positivt bemötande på sin samhällsplats har ökat i jämförelse med föregående undersökningsomgång, från 75 % (2012) till 84 % (2014).

Örnsköldsvik: Andelen som upplevde positivt bemötande på sin samhällsplats har ökat stadigt i de tre undersökningsomgångarna. År 2010 var andelen som svarat positivt kring bemötande 78 % och i 2014 års undersökning var siffran 95 %.

Diskussion: Hur tänker ni i er kommun? Är ni nöjda med hur många deltagare som upplever bra bemötande på sin samhällsplats? Ska ni göra någonting annorlunda? Jobba vidare med?

AVSLUTANDE REFLEKTION

Insatsen daglig verksamhet enligt Lagen (1993:387) om vård, stöd och service till vissa funktionshindrade syftar till att skapa förutsättningar till gemenskap, utveckling och meningsfull tillvaro (Ernman, 2008). Undersökningens frågor innehöll aspekter på meningsfullhet, inflytande, gemenskap, trygghet, vilka även finns med som betydelsefulla faktorer i en utformning av en hälsofrämjande arbetsplats utifrån KASAM modellen (Hultberg et al, 2010).

Delaktighet, meningsfullhet och begriplighet

Resultatet i undersökningen är övervägande positivt, men det finns ändå utvecklingsmöjligheter inom verksamhetsområdet. En viktig del i LSS handlar om delaktighet och inflytande, i såväl det egna livet som i samhällslivet. Av den anledningen är det anmärkningsvärt lågt resultat rörande delaktighet i både undersökningen i gruppverksamheten och den på samhällplatserna. Resultatet visade att Sollefteå kommun hade högst andel deltagare som kände sig *delaktiga* i sin dagliga verksamhet, 65%. Utifrån ett hälsofrämjande perspektiv, är delaktighet en viktig aspekt och därför är det viktigt att arbeta med planering och involvera deltagaren i planeringen och använda sig av den. Det möjliggör för deltagaren att bli medveten om de mål som har satts upp och kan fungera som sätt att skapa möjlighet till feedback på sitt arbete. Det kan vara en viktig del i arbetet med att skapa meningsfullhet och begriplighet utifrån KASAM modellen. Att få förståelse för sin uppgift och vad det ska leda till, det gör arbetet meningsfullt.

Det är dock intressant att trots att få deltagare var delaktiga i planering och utformning av den dagliga verksamheten var resultatet rörande *meningsfullhet* förhållandevis hög, flera kommuner hade ökat andelen deltagare som kände detta. Frågorna som berörde meningsfullhet handlade om upplevelse av arbetet som viktigt och om deltagaren tyckte om att vistas där. En annan dimension i undersökningen som kan kopplas till meningsfullhet utifrån KASAM är *bemötande*. Bemötandaspekten är en viktig faktor och en granskning av resultatet visade att deltagarna svarat lägre kring frågan om ”personalen pratar med mig”. Detta är en viktig faktor att studera vidare då personalens beteende har en viktig betydelse för deltagarna.

Arbetsmiljö och trygghet

Resultatet visade att deltagarna i Örnsköldsviks, Kramfors och Timrå kommuner har lägst andel deltagare som upplevde att det fanns *problem i arbetsmiljön*. Högst andel som upplevde problem i arbetsmiljön var deltagarna i Sollefteå kommun. Det är frågor kring ljudnivå och om att det är stökigt som deltagarna till största delen skattat högt. Arbetsmiljön är en viktig faktor för trivsel och därför är detta viktigt att fundera kring och jobba vidare med. Resultatet visade även att deltagarna i länets kommuner till stor del upplevde *trygghet* i sin dagliga verksamhet där de flesta kommuner lång kring 80 % till 90 %. Så många som 94 % i Ånge kommun kände trygghet. Det är intressant att upplevelsen av trygghet har ökat i princip alla länets kommuner, det är endast Sollefteå kommun som har försämrat sitt resultat. Det var den kommun som hade lägst andel som upplevde trygghet i sin dagliga verksamhet.

Dessa frågor berörde om deltagaren upplevde att det fanns personal att vända sig till vid behov och om det fanns någon som man var rädd för.

Reflektion kring samhällsplats

När det gäller samhällsplats är det svårt att uttala sig generellt om resultatet då det är få deltagare i varje kommun. Detta innebär att individuella avvikelser kan präglade resultatet och det kan bli missvisande. Trenden är dock att de flesta deltagare i länets kommuner upplevde sin samhällsplats som *meningsfull* där flertalet kommuner har ökat andelen deltagare som upplevde detta. Resultatet pekade även på att förhållandevis få upplevde att det fanns *problem i den arbetsmiljö de vistas i* och att förhållandevis många kände sig *trygga* på sin samhällsplats. I kontrast till detta är resultatet kring delaktighet förhållandevis genomgående lågt rörande *delaktighet*. Resultatet visade även stor spridning rörande *bemötande* på sin samhällsplats där de flesta i Örnsköldsviks kommun upplevde ett bra bemötande. Det är också det resultat som sticker ut. Därefter följer Kramfors, Timrå och Ånge kommun och lägst andel deltagare som kände bra bemötande på sin samhällsplats återfinns i Härnösands och Sollefteå kommun.

Avslutningsvis

Det är intressant att fundera kring strukturen kring daglig verksamhet utifrån ett hälsofrämjande perspektiv som hämtats från arbetslivet. Det finns många aspekter som kommunerna kan ta fasta på för att utveckla sin verksamhet vidare. För att fånga fler nyanser och för att få mer information från deltagarna, skulle det vara betydelsefullt att genomföra brukarrevisioner på verksamheterna.

Tabellen nedan illustrerar hur Hanson (2004) tänker kring det praktiska arbetet att utveckla en hälsofrämjande arbetsplats utifrån KASAM. Kan det vara ett tilltalande sätt att arbeta utifrån när det gäller utveckling av daglig verksamhet?

Arbetsplatsens känsla av sammanhang

Begriplighet	Hanterbarhet	Meningsfullhet
Kunskap om <ul style="list-style-type: none">- omvärlden- arbetsinnehållet- arbetsmiljön- egna rollen- förändringar	Resurser och stöd <ul style="list-style-type: none">- material och verktyg- människor- tydlig organisation- klara riktlinjer	Motivation <ul style="list-style-type: none">- visioner- mål- förmåner
Feedback från: <ul style="list-style-type: none">- personal- andra deltagare	Påverkansmöjligheter <ul style="list-style-type: none">- arbetstakten- arbetets planering	Värderingar <ul style="list-style-type: none">- etik och moral- centrala värderingar- rättvis behandling
	Kompetens <ul style="list-style-type: none">- yrkeskunnande- social kompetens- kommunicera	Positiva upplevelser <ul style="list-style-type: none">- relation till andra deltagare- relationer till personalen- trevlig miljö- humor- variation i arbetet- trivselaktiviteter- självkänsla
	Ork <ul style="list-style-type: none">- fysisk ork- psykisk ork- distansering- pauser	

Referat från Hansson (2004) s. 126 *Figur 6.1 KASAM översatt till en vardaglig nivå på arbetsplatsen*

REFERENSER

- Antonovsky, A., Cederblad, M., Elfstadius, M., & Lundh, L.-G. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.
- Erman, M. (2008). *LSS : en vägledning*. Stockholm: Kommentus.
- Hansson, A. (2004) *Hälsopromotion i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Hultberg, A., Skagert, K., Ekblom- Johansson, P., & Ahlberg, G. (2010). *Kunskap och metoder för hälsofrämjande arbetsplatser*. (Omarb. och uppdat. ed.). Göteborg: Institutet för stressmedicin.
- Ineland, J. (2013). *Mäta hälsa, levnadsvanor och livsvillkor hos personer med utvecklingsstörning [Elektronisk resurs] : teoretiska och metodologiska perspektiv och överväganden*. Östersund.
- Regeringen. (2000). *Från patient till medborgare : en nationell handlingsplan för handikappolitiken*. Stockholm: Riksdagen.
- Rönnbäck, E., & FoU Västernorrland. (2013). *Vad tycker brukarna? : en brukarundersökning inom daglig verksamhet i fem kommuner i Västernorrland*. Härnösand: FoU Västernorrland.
- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. (1993).
- Socialstyrelsen. (2008). *Daglig verksamhet enligt LSS [Elektronisk resurs] : en kartläggning*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2011). *Bostad med särskild service och daglig verksamhet. En forskningsöversikt*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2013). *Personer med funktionsnedsättning : insatser enligt LSS år 2013*. Stockholm: Socialstyrelsen.

BILAGA 1

Frågor i undersökningen

MENINGSFULLHET

Tycker du om att vara på ditt jobb?

Tycker du om det du gör på ditt jobb?

Är jobbet viktigt för dig?

ARBETSMILJÖ

Är det för mycket ljud på jobbet?

Är dina arbetskamrater snälla mot dig?

Är det bråkigt på jobbet?

Är det något på vägen till eller ifrån jobbet som du är rädd för?

TRYGGHET

Är du rädd för någon när du är på ditt jobb?

Vet du vem du skall prata med om någonting är dåligt på jobbet?

Får du hjälp när du behöver det?

DELAKTIGHET

Är det viktigt för dig att du har en planering där du ser vad du skall göra under dagen?

Har du en planering där du ser vad du skall göra under dagen?

Får du vara med och bestämma vad du ska göra på ditt jobb?

Får du byta grupp om du skulle vilja?

Har du haft möte med personalen om hur du har det på jobbet?

BEMÖTANDE

Får du beröm när du gjort något bra?

Pratar dina arbetskamrater/personalen med dig?

Ringer någon till dig om du inte kommer till jobbet? (endast i frågeformuläret till de som har samhällsplats)

Författarpresentation

Carolina Klockmo, FoU Västernorrland

Fil. Dr Hälsovetenskap

Carolinas ansvarsområden är beroende/ missbruk, psykisk hälsa, LSS- området samt rehabilitering. Hennes intresseområden är bl.a. arbetsmiljö och psykosociala insatser.

Rolf Dalin, FoU Västernorrland.

Statistik och vetenskaplig metod och metodik.

Rolf är statistiker och ansvarar för statistiska analyser i flera av våra rapporter. Andra uppgifter har t.ex. med officiell statistik att göra.